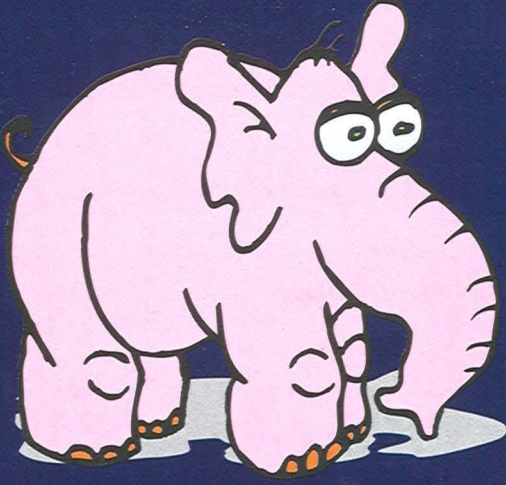

Sevimli Vahřiler

Filler

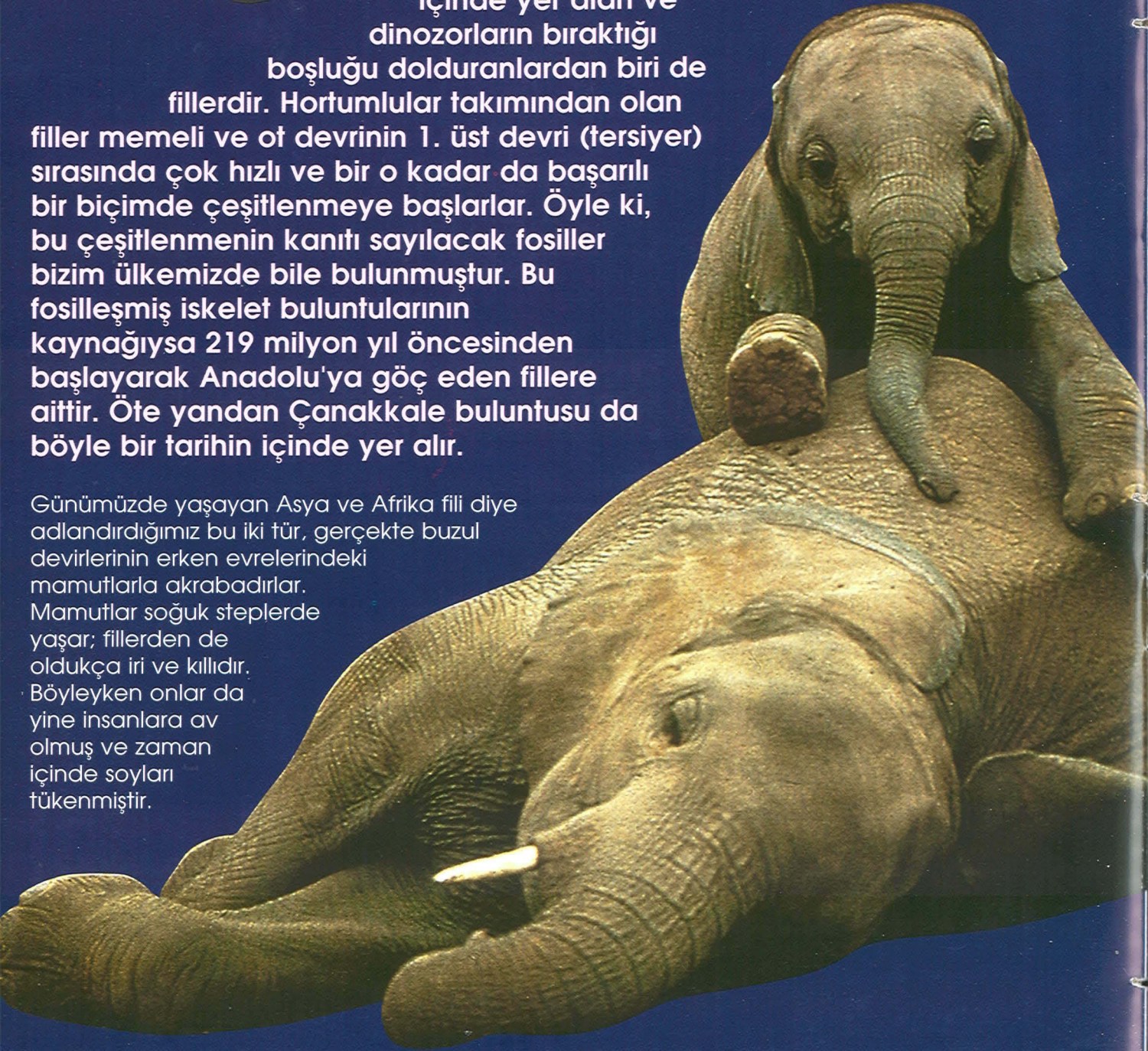
Dinozorların yok olmasından sonra onlardan kalan boşluğu, memeliler doldurur. Memeliler sınıfı içinde yer alan ve

dinozorların bıraktığı boşluğu dolduranlardan biri de

fillerdir. Hortumlular takımından olan

filler memeli ve ot devrinin 1. üst devri (tersiyer) sırasında çok hızlı ve bir o kadar da başarılı bir biçimde çeşitlenmeye başlarlar. Öyle ki, bu çeşitlenmenin kanıtı sayılacak fosiller bizim ülkemizde bile bulunmuştur. Bu fosilleşmiş iskelet buluntularının kaynağıysa 219 milyon yıl öncesinden başlayarak Anadolu'ya göç eden fillere aittir. Öte yandan Çanakkale buluntusu da böyle bir tarihin içinde yer alır.

Günümüzde yaşayan Asya ve Afrika fili diye adlandırdığımız bu iki tür, gerçekte buzul devirlerinin erken evrelerindeki mamutlarla akrabadırlar. Mamutlar soğuk steplerde yaşar; fillerden de oldukça iri ve kılıdır. Böyleyken onlar da yine insanlara av olmuş ve zaman içinde soyları tükenmiştir.

Filler ailesiyse, sözü edilen iki türüyle hâlâ yaşamlarını sürdürüyorlar. Ancak bu iki tür filin de soyu tehlike altında ve bunun nedeni yine insan kaynaklı.

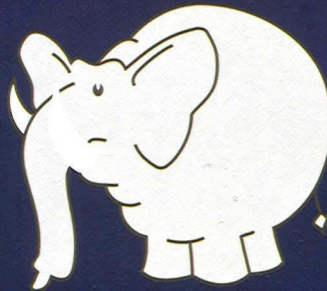
İnsanlar filin dişini keşfedene kadar, filler rahat bir yaşam sürüyorlardı. Sonra insanlar, fildişi çeşitli süs eşyalarında kullanabileceklerini ve bu yolla iyi para kazanacaklarını düşündü. Fildişi avcıları yaban hayatın çok önemli bir parçası olan filleri yalnızca dişleri için tuzaklar kurup öldürdüler ve filler yavaş yavaş yok olmaya başladı.

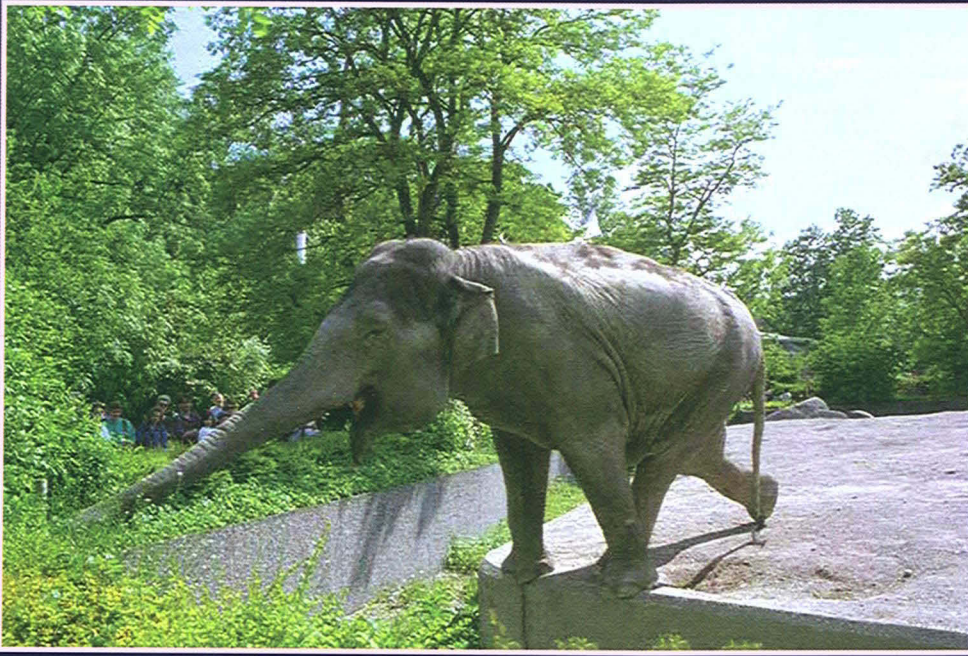
Filler karada yaşamını sürdüren en büyük memeli hayvanlar ailesidir. Ailenin en büyüğü de, 7,5 ton ağırlığı ve 7,5 metre boyuyla Afrika filleridir. Asya fillerinin boyuysa Afrika fillerinden yaklaşık 1 metre daha kısa: 6,5 metre. Kiloları da 2-2,5 ton

kadar hafif mi hafif (!): 5-5,5 ton ağırlığında; dişilerse biraz daha hafifler; 2,7-3 ton. Bu boya ve bu kiloya karşın filler çoğumuza sevimli ve cana yakın hayvanlarmış gibi gelirler; sanırsınız ki onlara rahatlıkla dokunabilir ve sevginizi gösterebilirsiniz. Ama bu heyecan verici yakınlaşma çok tehlikeli sonuçlara yol açabilir. Çünkü yeryüzündeki hiçbir hayvan kızgın bir fil kadar tehlikeli değildir. Hele ki yavrusunun tehlikede olacağını hissetmişse, o filin elinden kurtulmak olanaksız gibidir. Nitekim geçtiğimiz Nisan ayının son günlerinde, Afrika'da hayvanat bahçesinde bir kadın filin dişlerinden aldığı darbelerle yaşamını yitirmişti.

Değindiğimiz gibi, file yakınlaşma, ona dokunma tehlikelidir. Bu tehlikeyi yakından yaşayan bir gezginimiz, Çağan Hakkı Şekercioğlu bu durumu şöyle anlatıyor: "3 metre yüksekliğindeki dev gibi fil ve bacakları titreyen, boyu yarım metreyi ancak bulan sevimli yavrusu, yalnızca 10 metre uzakta durmuş, bana bakıyorlardı. Biliyordum ki bu güvenli bir mesafe değildi; ama soluğumu tutarak jipin içinde ayağa kalktım ve fotoğraf çekmeye başladım. Fakat motorun titreşimi yüzünden fotoğraf makinem sürekli sarsılıyordu. O yüzden yapmamam gereken bir şeyi yapıp Lumumba'ya motoru durdurmasını söyledim. Lumumba, bunun tehlikeli olabileceğini söyledi. Bunu biliyordum; ama o anı iyi görüntüleme isteğim mantığımı devreden çıkardı ve bir şey olmayacağını söyleyip tekrar rica ettim, o da istemeyerek dediğimi yaptı. Motor dururken şöyle bir silkindi ve çıkardığı ses anne fili huzursuz etti. Fil hortumunu havaya kaldırarak bağırdıktan sonra ayaklarını yere vurmaya başladı. Sinirlenmişti ve Lumumba

hemen motoru çalıştırmaya davrandı. Fakat ilk denemesinde motor boğuldu ve çıkan garip sesler yüzünden yavrusu için endişelenen fil, hücumla geçti. Birden hayranlığım dehşete dönüşmüştü. Zaman yavaşladı. Bizden sadece 10 metre uzakta olan anne üzerimize doğru geliyordu.

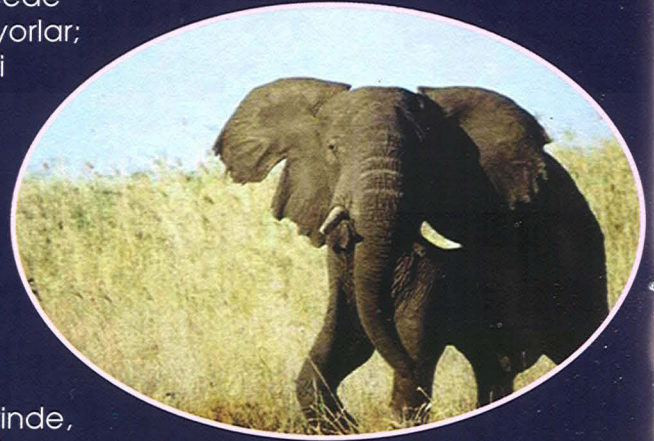

mevsimi" dediğimiz çiftleşme dönemlerinde sık sık yaşıyorlar. Bu mevsimde, dişilerden oluşmuş bir sürünün başında birden çok erkeğe pek seyrek rastlanıyor; çünkü iri erkekler daha ufak ya da zayıf olanları kovalıyorlar; eğer kalmakta diretirlerse de onları öldürüyorlar. Aslında dişiyi elde etmek için dövüşmek memeliler sınıfının temel bir yasası. Dolayısıyla memeli

Motoru çalışmayan üstü açık jipte hiç kurtulma şansımız yoktu. İkinci denemede başarısızlıkla sonuçlandı. Hiç faydası olmayacağını bilsem de, başımı kollarımla kapayarak iki koltuğun arasına çömeldim. Tam 'ilk darbe geliyor' diye düşünürken aniden jip yerinden fırladı ve bir an içinde olası ölümle yaşam arasındaki çizgiyi geçiverdik. Anne fil de istediğini elde etmiş olduğu için durdu. Ölümün eşiğinden dönmüştük."

hayvanlarda da aşk mevsimi korkunç dövüşlerin yaşandığı bir dönem olarak geçiyor. Erkeklerin özel silahlarla donanmamış, en yumuşak başlı görünenleri bile bu dönemde korkunç dövüşlere tutuşuyorlar. Sonuçta çoğu zaman birbirlerini ağır derecede yaralıyorlar; öyle ki

Fillerin anlatılan bu tür kızgınlıklarına kızmamak gerek; çünkü onların vahşi doğalarında güvenin, hele de insana güvenin, hiç yeri yok. Üstelik fillerin hayvanat bahçelerine tıkmak, sirklerde gösteriler yapmak, eğitilmek vs. gibi istekleri de yok. Onlar kendi ortamlarında doğanın acımasız yasalarına karşın, o yasalar içinde özgürce yaşamaktan yanalar.

Filler, özellikle de erkek filler, bu kızgın tutumlarını "aşk

derilerinde, tutuşulan kavgalar yüzünden zedelenmemiş yer kalmıyor çoğu zaman. Ya dövüşmek için özel silahlarla donanmış hayvanlar? Bu hayvanların hemen hepsinin erkekleri, amansız meydan dövüşlerine giriyorlar dişileri için. Filler için de böyle bu. Daha önce de söyledığımız gibi yeryüzündeki hiçbir hayvan, özellikle bu dönemde kızgın bir fil kadar tehlikeli değildir.

Fil ailesi sevimliliği ve kızgınlığı kadar kocaman dişleriyle ve hortumlarıyla tanınıyor. Filin uzun azı dişleri, farklı türlerde tıpkı gevişgetirenlerin boynuzları gibi eşeye (cinsiyete) göre farklılık gösteriyor. Örneğin

Afrika filinin dişilerinin azı dişleri erkeklerinki kadar büyük değilse de iyi gelişmiştir. Ama Asya filinin erkekleri iyi gelişmiş uzun azı dişlerine sahiptir; oysa dişilerinde bu derece gelişmişlik görülmez.

de filler yaşlandıkça ayakta uyumayı tercih ederler. Uykudan artakalan günün 20 saati besin aramakla geçirilir. Filler otobur hayvanlardır. Çimen, bambu, kök, kabuk, ot, bazı meyveler onların besinlerini oluşturur.

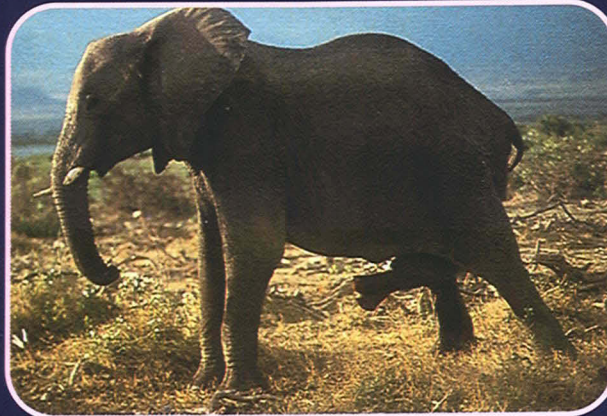
Bu uzun azıdişleri eşeyssel (cinsel) silahlar olarak gelişmiş görülmekle birlikte başka işlere de yarar. Örneğin fil bu uzun azıdişlerini kaplana saldırırken kullanır. Bu dişlerle ağaç gövdelerini çenter ve ağaçların özlerini de böylelikle çıkarır. Fil, uzun azıdişini zemin yoklaması yapmak için de kullanır. Üzerine bastığı zeminin ağırlığını çekip çekmeyeceğini anlamak için azıdişiyle zemini yoklar. Su bulmada da dişler işe yarar. Bu azıdişlerle toprak gevşetilir, sonra hortumla ya da ayakla toprak eşelenerek kuyular açılır.

Afrika filinin bir tek dişi 1-3,5 metre ve 68-82 kg arasındadır; hatta 110 kg olanları da vardır. Asya filinin azıdişleriyse daha kısa ve daha hafiftir.

Dişlerdeki bu heybet, fillerin gözleri için geçerli değil. Bu dev gibi büyük hayvanın küçücük ve çok zayıf gözleri var. Hatta Asya fili, 100 metre ötesini göremez. Tabii gözler iyi görmeyince devreye dokunma ve koklama duyuları girer. Filler birbirlerini dokunarak ve koklayarak tanımaya çalışırlar.

Ama bu zayıf gözler dış etmenlere karşı çok iyi korunmuş durumdadır. Hayvanın göz küresi sert derisinin içine gömülmüştür. Kornea tabakası dışarıdan gelen toza karşı aşırı sıvı salgılar. Bu yüzden filler ağlıyor sanılır.

Bu zayıf ve kimi zaman yaşlı gözler günde uyumak için en çok 4 saat kapalı kalır. Anlayacağımız filler çok az uyuyorlar. Hatta bu dört saat uykunun her 30 dakikasında bir uyanıp etrafı kolaçan ettikleri de bilinmektedir. Bir

Doğumdan 5 dakika sonra en az 1 metre boyunda ve 100 kg ağırlığındaki yavru fil, ayağa kalkıp yürümeye başlar. Bu küçücük (!) fil yavrusu da beslenmeleri için gerekli besini kendileri bulurlar. Örneğin, annenin gözetiminde, göl tabanına çöken tuzu çıkartmak için, yine annelerinden öğrendikleri biçimde, hortumlarıyla suyun dibini tararlar.

Yavru filler yırtıcı hayvanlara kolay kolay yem olmaz; çünkü onları gözetleyen anne fil vardır. Bir kaplan bile, anasının koruduğu bir yavru file saldırmayı kolay kolay göze alamaz.

Yavru fillerin doğumdan önce, anne karnında geçirdikleri süre 22 aydır. Dişi filse doğurganlık dönemine 9-12 yaşlar arasında başlar. Bir dişi fil yaşamı boyunca en fazla 27 yavru doğurur.

Filler suyu çok severler. 3 mil ötedeki suyun kokusunu bile rahatlıkla alırlar. Asya fili her gün 90 litreye yakın su içer; dolayısıyla da günde en az 12 kez çişini yapar. Tıpkı bizlerde olduğu gibi, su, yaz günlerinde onları serinletmeye yarayan bir araçtır da. Yani filler çok sık banyo yaparlar. Bu sık yapılan banyolar sırasında mı üşütürler bilinmez; ama filler çok sık soğuk algınlığına yakalanırlar. Bu hastalık sırasında hapsiran

bir filin çıkardığı ses orta boy bir kalorifer kazanının patlamasıyla ortaya çıkan gürültüye çok benzemektedir.

Bu sesi duyar gibi yapıp hep bir ağızdan bütün fillere çok yaşa diyelim. Ne dersiniz?

Gülgün Akbaba